

Проф. др Војислав Ђурђић, редовни професор
Правни факултет Универзитета у Нишу
Др Марко Трајковић, доцент
Правни факултет Универзитета у Нишу

UDK: 343.3:179.7

БИОЕТИЧКО ЛИЦЕ ПРАВА¹

Апстракт: Биоетичко лице права, представља онај аспект права које се супротставља његовом „наличју“ које видимо као чист правни позитивизам у његовој искључивости и крајности, односно у виду пуке форме права.

Биоетичко лице права, дакле, представља вредност права у аспекту биоетичких проблема, који су својом суштином везани за вредност живота. Зато биоетичко лице права стоји испред „наличја“ права, његове форме која је тек појавни облик постојања права.

Кључне речи: биоетика, право, кривично-правна теорија, вредности.

1. О РАЗВОЈУ БИОЕТИКЕ

Појам и дефиниција биоетике стара је преко осамдесет година. Међутим, сам задатак биоетике стар је колико и људска цивилизација, а у области права колико је старо кривично право као и филозофско промишљање његовог основног задатка – заштите живота. Етичко респектовање целокупног живота на земљи основа је онога што можемо назвати биоетика, а његова заштита, основа је онога што можемо назвати правом, са нагласком на кривично-правну материју.

Ипак, сам термин биоетика као и дефиниција биоетике је нова. Термин биоетика везујемо уз име Фрица Јара (*Fritz Jahr*), протестанстског пастора и етичара који је у часопису „Kosmos“ 1927. године објавио чланак на тему „Bio-Ethik: eine Umschau über die ethischen Beziehungen des Menschen zu Tier und

¹ Чланак је резултат рада на пројекту Правног факултета Универзитета у Нишу, „Заштита људских и мањинских права у европском правном простору“, који финансира Министарство за науку и технолошки развој, бр. уговора 179046

Pflanze“.² Тада Јар повезује биоетику и Кантов (*Immanuel Kant*) категорички императив појмом „биоетички императив“, иако га тако у том тренутку не назива дословно.

Да биоетика није ништа што је настало у двадесетом веку потврђује и сам Јар ставом: „In fact Bio-ethics is definitely not only a discovery of the present. As a particularly impressive example from the past we may remember the figure of St. Franz of Assisi and his great love to animals, progressing in its warmth for all living beings the Rousseauian enthusiasm for nature in its entirety by centuries“.³ Да би даље рекао: „So that the rule for our actions may be the Bio-Ethical Demand: Respect every living being on principle as a goal in itself and treat it, if possible, as such!“.⁴ И даље Јар за биоетику каже: „the systematic study of human conduct in the area of the life sciences and the personal, professional and public moral commitment and conduct towards all forms of life, in as far as this conduct is examined in the light of moral values and principles“.⁵

Дакле, Јар даје своје одређење биоетике које је веома блиско Кантовом категоричком императиву, кроз следеће поставке: „The Bioethical Imperative guides ethical and cultural attitudes and responsibilities in the life sciences and towards all forms of life (1927)“; „The Bioethical Imperative is based on historical and other evidence that ‘compassion is an empirical established phenomenon of the human soul’ (1928)“; „The Bioethical Imperative strengthens and complements moral recognition and duties towards fellow humans in the Kantian context and should be followed in respect of human culture and mutual moral obligations among humans (1928)“; „The Bioethical Imperative has to recognize, to steward, and to cultivate the struggle for life among forms of life and natural and cultural living environments“; „The Bioethical Imperative implements compassion, love, and solidarity with all forms of life as a content-based principle and virtue into the ‘golden rule’ and into Kant’s Categorical Imperative, which are reciprocal and formal only (1934)“; „The Bioethical Imperative includes obligations towards one’s own body and soul as a living being (1934)“.⁶

На крају је Јар, према Сасу (*Hans-Martin Sass*), сумирао своје закључке о биоетици и дао четири поставке: „Bioethics is a new and necessary academic discipline. Bioethics is a necessary moral attitude, conviction and conduct. Bioethics recognized and respect all life and living interactions in nature and culture. Bioethics

2 F. Jahr, *Bio-Ethik: eine Umschau über die ethischen Beziehungen des Menschen zu Tier und Pflanze*, Kosmos 24, no. 1, 1927, 2-4. Наведено према: I. Rinčić, A. Muzur, *Od bioetičara – učenika do bioetičara – učitelja: pijetizam i edukacija u životu i djelu Fritza Jahra*, Jahr, Rijeka, 2012, 112.

3 Наведено према: H. M. Sass, *European Roots of Bioethics: Fritz Jahr’s 1927 Definition and Vision of Bioethics*, u: *Od nove medicinske etike do integrativne bioetike*, Zagreb, 2009, 20.

4 Ibid., 19.

5 Ibid., 22.

6 H. M. Sass, *European Roots of Bioethics: Fritz Jahr’s 1927 Definition and Vision of Bioethics*, u: *Od nove medicinske etike do integrativne bioetike*, Zagreb, 2009, 22-25

has legitimate obligations in professional settings, in public sphere, and in education, consultancy, public moralitz, and culture“.⁷

У писму које Потер (*Van Rensselaer Potter*) упућује Ивану Шеготи, он потврђује да је заправо он творац концепта биоетике који настаје 1970. године у САД. Потер је сматрао, да биоетика ваља да буде „нова дисциплина која здружује биолошко знање и знање о људским вредносним суставима (...). Изабрао сам корјен био – означавајући њиме биолошко знање, знаност о живим врједносним суставима“.⁸ Потеров допринос биоетици потврђује и Кјоди (*Maurizio Chiodi*): „Il nome 'bioetica' si è imposto nel mondo anglosassone solo verso la fine degli anni '70 – e da qui via via in tutto il mondo -, sia per l'influsso di Van Rensselaer Potter (*Bioethics: Bridge to the Future*, 1971), sia per l'importanza del *Kennedy Center for Bioethics* e dell'opera monumentale – frutto di un intenso confronto interdisciplinare – che questo istituto decise di chiamare *Encyclopedia of Bioethics*. Da qui il nome si diffuse in tutto il mondo“.⁹

Према Шеготи, Потер је реч *bioethics* практично „исковао“ користећи две грчке речи *bios* – живот и *éthiké*, док је Хелегерс (*André Hellegers*) реч *bioethics* те 1971. године „ставио у назив свога института за људску репродукцију...“.¹⁰ Потер је биоетику схватио као „знаност равнотеже између човека и природе и мост према будућности човјечанства“.¹¹ Поред оваквог одређења биоетике, католички теолози користе и назив „етика живота“, јер се биоетика и бави оснним питањима везаним за вредност живота.¹²

Биоетика се у делу Јонсена (*Albert Jonsen*) схвата као медицинска етика новог доба, мада је Јонсен напустио касније медиалистички приступ биоетици који је заступао Хелегерс, јер: „Биоетика је много више од медицине и медицинске знаности: то је проучавање етичких проблема који се јављају када људи и оно биолошко у њима и њиховој околини дјелује једно на друго“.¹³ Утолико се: „биоетика почела сматрати етиком биоемедицине, односно „биомедицинском етиком“ (*biomedical ethics*)“.¹⁴

7 Ibid., 22.

8 V. R. Potter, *Humility and Responsibility – a bioethics for Oncologist: Presidential Adress*, *Cancer Research* 35, 1975, 2297, 2299. V. R. Potter, *Bioethics: Bridge to the Future*, Prentice-Hall, Englewood Cliffs, 1971, 2. Наведено према: V. Valjan, *Bioetika*, Sarajavo-Zagreb, 2004, 13.

9 M. Chiodi, *Etica della vita*, 31-32.

10 I. Šegota, *Nova definicija bioetike*, u: *Izazovi bioetike*, Zagreb, 2000, 11.

11 Ibid.

12 О томе више у: B. Schocckenhoff, *Etica della vita, Un compendio teologico*, Querininana: 2. ed, Brescia, 1997.

13 A. Jonsen, *The Birth of Bioethics*, *hastings centre Report*, Special Supplement, XI/XII, 1993, EB2, 1624. Наведено према: I. Šegota, *Nova definicija bioetike*, 12.

14 I. Šegota, *Nova definicija bioetike*, 12.

Потер је као и пре њега Јар схватио опасност од одвајања моралних вредности од свеколиког сазнања света, те прихвата да се овде заправо ради о биомедицини као науци и етици те моралним вредностима као основи свеколике људске делатности. О значају Потерове мисли у области биоетике говори и став да морамо да говоримо о „Потеровом наслеђу“.¹⁵

Допринос изградње биоетике дале су и даље њене дефиниције као што је: „the systematic study of human conduct in the area of the life sciences and health care, in as far as this conduct is examined in the light of moral values and principles“.¹⁶

Оно што је било заједничко Јару, Потеру и Хелегерсу је следеће: „there one important view: the urgent need of special attention towards teaching ethics in the professional and personal setting at a time of eroding values and traditions globally, in part related to progress in science and technology, in part as an independent evolutionary development in cultural history“.¹⁷

На просторима Балкана, вредни су напори у одређењу биоетике Тончија Матулића који сматра да је „појам биоетика сложеница у којој, из перспективе данашњих спознаја и интерпретација део био упућује на био-медицинске знаности с пратећим биотехнологијама, док други дио етика упућује најприје на филозофску дисциплину етику која се бави проучавањем заданих темеља људског исправног понашања, а потом и на сам састав морално-етичких вредности које она дефинира, елаборира, експлицира и претпоставља као теоретски увјет за дефинирање оквира исправном практичном људском дјеловању“.¹⁸

Такође издвајамо и залагање професора Човића за развој биоетике на просторима Балкана. Човић место биоетике види у холистичким оквирима, јер се код ње ради о стварању „новог оријентационог оквира“. То је „иновативни начин моралног оријентирања у деликатним ситуацијама које су произлазиле из примјене знанствено-техничких постигнућа у подручју медицине“.¹⁹ Ради се заправо, и ту налазимо место спајања са правом схваћеним на акисолошки начин, о интеракцији „различитих моралних и професионалних перспектива“.²⁰ Јер је присутан аскиом да је вери потребан разум за домишљање објаве – *fides quaerens intellectum*, у том светлу настаје нови мост између вере и разума у енциклици „*Evangelium vitae*“, јер се сматра да прва етичка мишљења и долазе из светла људског разума који је „просветљен вером“, а то се све дешава по

15 V. Valjan, *Bioetika*, 14.

16 H. M. Sass, *European Roots of Bioethics: Fritz Jahr's 1927 Definition and Vision of Bioethics*, u: *Od nove medicinske etike do integrativne bioetike*, 22.

17 M. Sass, *European Roots of Bioethics: Fritz Jahr's 1927 definition and Vision of Bioethics*, u: *Od nove medicinske etike do integrativne bioetike* 22.

18 T. Matulić, *Bioetika*, Zagreb, 2001, 40.

19 A. Čović, *Etika i bioetika*, 10.

20 *Ibid.*, 11.

томистичком теолошком принципу по којем милост *non destruit sed perficit naturam*. Зато се биоетика код Човића и дефинише као „плуриперспективно подручје“ које сабира „моралне перспективе“ и тиме излази из „скупене улоге „нове медицинске етике“, као и да тиме постаје „планетарна „етика живота“.²¹ Истог става је и Тончи Матулић, чији приступ излагању проблема биоетике није заснован на начелу „или-или“ у смислу или само емпиријски („физички“), или само метаемпиријски („метафизички“) говор“²² већ је заснован на комплементарном начелу „и-и“.²³ Тако се и омогућава да биоетика дође у контакт с правом, схваћеним на аксиолошки начин, јер је биоетика „подручна, релацијско-филозофска и плуриперспективна етика“.²⁴ Може се рећи да се ради о плуриперспективним погледима на биоетичку расправу о вредности живота у коју ми укључујемо право као вредност. Јер, ако је биоетика настала ко морална реакција на изазове техничких достигнућа у свим областима човековог живота, зар није могуће да се и за право каже да је настало као вредносна реакција на изазове свеукупног живота и делања човека.

У холистичком маниру дајемо још једна одредбу биоетике: „It can be defined as the systematic study of the moral dimensions –including moral vision, decisions, conduct and policies – of the life sciences and health care, melouing a variety of ethical methodologies in an interdisciplinary setting“.²⁵

Ово је кратак преглед зачетка биоетике кроз идеје њених оснивача²⁶, а историја развоја биоетике која се и сада дешава, јер по Човићевим речима ми улазимо у „биоетичку епоху“²⁷, биће остављена за друге радове који ће следити.²⁸

2. ОДНОС БИОЕТИКЕ И ПРАВА

Како је непотребно и штетно издвајати „мале академске парцеле из јединственог биоетичког подручја“²⁹, тако ми налазимо место права у биоетичким перспективама. Дакле, овде се у сусрету биоетике и права схваћеног на аксиолошки начин ради о стварању заједничког „интердисциплинарног

21 Ibid.

22 Т. Matulić, *Metamorfoze kulture*, Zagreb, 2009, 663.

23 Ibid.

24 А. Čović, *Etika i bioetika*, 28.

25 I. Šegota, *Nova definicija bioetike*, f. 43, 22.

26 Међу оснивачима биоетике ваља споменути и имена попут: Данијела Калахана (*Daniel Callahan*), Данела Клоусера (*Danner Clouser*), Џејмса Чилдреса (*James F. Childress*), Едмунда Пелегрини (*Edmund Pellegrino*).

27 А. Čović, *Etika i bioetika*, Zagreb, 2004, 10.

28 Више о развоју биоетике видети у: V. Valjan, *Bioetika*.

29 А. Čović, *Etika i bioetika*, 141.

проблемског подручја³⁰. Јер, биоетика се јавља „као одговор на поступно губљење моралне оријентације људског дјеловања...“³¹

Ово се исти може рећи и за подручје деловања вредности и биоетике на подручје права које губи свој вредносни пут. На овом путу нашла се свеукупна култура овог света, која и сама потврђује својим проблемима обавезност плуриперспективистичког приступа, јер: „La cultura post-moderna e post-inindustriale é caratterizzata da una veloce evoluzione e da un'eccezionale rapida del progresso tecnologico, da una grande complessita e iperspecializzazione dei sottosistemi che la compongono (dall'economia alla politica, dalla scuola al divertimento, dalla famiglia al mondo religioso) e da una difficile prevedibilita e governabilita di questa complessita“³²

Сасвим у складу с плуриперспективистичким односом етичка, биоетичка рефлексија поступно улазе у област правне регулативе, при чему посебно издвајамо домен кривично-правне материје.³³ Јер, биоетика говори о животу из различитих перспектива, где убрајамо следеће: етичку, правну, филозофску, теолошку, социјалну, психолошку као мноштво других.³⁴ Међутим, пре него што се дође до правне регулативе постоји много веће, шире подручје сусретања биоетике и права. То место сусрета одвија се на разини аксиологије. Само вредности могу да понуде правилна решења, која ће потом правна техника уобличити у правне прописе који ће дејствовати у области биоетичких питања која захтевају да буду регулисана правним прописима. Тек је тада могуће да дође до „уздизања у форму закона“³⁵ биоетичких принципа, јер „разматрање онога што је добро, а што лоше, праведно и неправедно помиче се на разину расправе о правичности, одређивања шта је законито, а шта незаконито“³⁶

Суштина је на основу чега се може водити расправа о томе да ли је нешто праведно или не, а касније да ли је законито или не? Да би избегли „трикове“ крајњег правног позитивизма, где се питање праведности јавља као апологетско питање односа према властима, ми морамо да расправу „окренемо“ ка вредностима, које су постојаније од променљивих инстанци власти. Јер, етика, па и биоетика, питају оно што право не пита: „Зашто чиним то што чиним?“

Јер, аксиологија никада не може бити „затечена“ биоетичким проблемима, као што то могу бити политичке структуре које желе да реше биоетичке

30 A. Čović, *Etika i bioetika*, 145.

31 T. Matulić, *Metamorfoze kulture*, Zagreb, 2009, 700.

32 M. Chiodi, *Etica della viva*, Milano, 2006, 3.

33 P. Barišić, *Bioetika i ljudska prava*, u: *Izazovi bioetike*, Zagreb, 2000, 43.

34 T. Matulić, *Metamorfoze kulture*, Zagreb 2009, 664.

35 P. Barišić, *Bioetika i ljudska prava*, u: *Izazovi bioetike*, 43.

36 Ibid.

проблеме путем законских прописа. Јер, све што је технички и правно-технички изводљиво није увек и добро. Низ правних аката који су донети како би регулисали област биоетике изазивају и сами веоме велике несугласице, иако је потреба за уједначавањем правне регулативе на тлу Европе и настала због несугласица и правно неуједначеног регулисања биоетичке проблематике.³⁷ На практичном нивоу посматрања проблема ради се заправо о изградњи правних аката из области кривично-правне материје, који ће за основу имати аксилошку подлогу.

Однос биоетике и права желимо да поставимо на аксилошку раван. Заправо, желимо да читав однос посматрамо из визуре вредности. Ова поставка се сама по себи намеће ако сагледамо основне задатке права и биоетике, који су јединствени. Тај задатак је свет и човек као и њихово очување. На овај начин желимо да се супротставимо крајњем моралном релативизму и правном позитивизму, а у томе нам и помаже став Мауриција Морија (*Maurizio Mori*) да: „Ако у етици нема истине, онда ни нетолеранција не гријеши (јер се не може ‘погрјешити’ гдје нема ‘истине’), и како онда можемо оправдати покушај ограничавања њених нетолерантних захтјева?”³⁸

Св. Тома Аквински (*Thomas Aquinas*) зачиње идеју која је окосница поставке односа права и биоетике, да се сва морална сфера не може покрити правом. На овај се начин одмах супротстављамо идеји да се при теоретском одређењу појединог правног института, сусрећемо са углавном модификованим законским дефиницијама. Ово је поставка крајњег правног позитивизма који из основа права жели да „брише“ моралне вредности. Зато је и опасна поставка да се биоетика код правника, а на правним факултетима развија искључиво из области медицинског права. Ово зато што се она извлачи из своје основе из етике, од које се неприодно „отуђује“, и пребацује на терен крајњег позитивизма који заправо и сам од себе жели да одрекне значај етике, те да се утемељи на релативности правних поставки и решења. На крају таква поставка чак и медицинског права, а не биоетике, коју ова поставка медицинског права и не може да достигне, обилује краткотрајним законским решењима, ове или оне групе на власти те њихове идеологије, која је на жалост ипак лишена сваке вредности. Зато што такве позитивистичке поставке трагају за краткотрајним решењима актуелних питања, а не питају правну теорију, те теорију кривичног права, за узроке настанка проблема, можда и зато што су саме узрок проблема.

³⁷ Ваља спменути „Конвенцију о заштити људских права и достојанства људског бића у погледу примене биологије и медицине: „Конвенцију о људским правима у биомедицини“, која је донета у Овиједу у Шпанији, а прихватила ју је и потписала 21 земља чланица Већа Европе.

³⁸ M. Mori, *I limiti dell'etica senza veritr*, Biblioteca della Liberta 99, 1987, 70. Наведено према: V. Valjan, *Bioetika*, 33.

Из овог разлога нам је и прихватљив став Велимира Ваљана, који сматра: „Неки су знанственици, прилично умјетно, развили међусобно једну полемику супротстављајући тзв. Лаичку биоетику католичкој биоетици“.³⁹ На овај начин се одбија плуриперспективизам у посматрању биоетике, а све под изговором толеранције те културних разлика.

На биоетику се не може применити став да се заправо ради о, а из перспективе права, скупу правних правила која уређују област која задире у медицину. Овим се целокупна филозофско-етичка поставка света и човека „руши“ и своди на пуку форму права.

Оваква форма права често и не реагује на проблем „потамњења живота“ који се и дешава због одсуства вредности у темељу позитивног права. Дакле, упркос етичкој свести човека, коју сви поседујемо, дешавају се напади на вредност људског живота, при чему се често за овакве поступке користи и израз „оправдана“ убиства, „озакоњена“ убиства. Што даље значи да: „Данашњи човјек, премда цивилизиранији, није достигао пуну свјест о вриједности људског живота“.⁴⁰

Зашто је у данашње време потребно одговорити с вредносне разине на биоетичке проблеме државе која се жели назвати правном. Зато што: „Двадести век био је, у неку руку, поприште надирања историјских и идејних процеса који су водили ка великој ерупцији зла, али и поприште њиховог сузбијања“.⁴¹ Тако одсуство вредности у праву, посебно кривичном праву, можемо повезати и са ставом: „Зло је увек одсуство, недостатак некаквог добра које би у датом бићу требало да постоји“.⁴² Дакле, у овом случају ради се о недостатку онтолошке суштине права, који је потом изазивач најразноврснијих злочина, као и развоја „идеологија зла“.⁴³ Где се налази наш задатак као правника? Не у неиздиференцираном схватању правде, већ у речима св. Павла: „Не дај да те зло надвлада него надвладај зло добрим“.⁴⁴ Ту се налази задатак човека и права које он ствара, да право, посебно кривично, проткано вредностима надвлада моћ. Јер је ипак нужно да се неке темељне вредности уграде у закон, због осигурања општег добра: „Гдје се то не догађа, морал се оставља умишљању појединца а буди своју врједност на опћој разини“.⁴⁵ Зато и „учитељство Католичке цркве, у енциклици *Evangelium vitae*, позива изричито законодавце на поштовање

39 V. Valjan, *Bioetika*, 51.

40 M. Vidal, *Kršćanska etika*, Ђаково, 2001, 222.

41 Јован Павле Други, *Сећање и идентитет*, Београд, 2008, 5.

42 Јован Павле Други, *Сећање и идентитет*, Београд, 2008, 5.

43 О „идеологији зла“ видети више у: Јован Павле Други, *Сећање и идентитет*.

44 Јован Павле Други, *Сећање и идентитет*, 54.

45 V. Valjan, *Bioetika*, 49.

истине права, позивајући их да рекну одважно не свакој повреди и злоупотреби људских права⁴⁶.

Однос нормативности у праву и биоетике је заправо један од најважнијих проблема везаних за овај међусобни „дијалог“ између њих. Проблем нормативности у праву, те посебно у кривичном праву, заправо је по нашем мишљењу проблем који је повезан са онтолошком суштином права, коју чине вредности. Биоетичка нормативност везана је за „људско деовање и понашање на пољу биомедицинских знаности у ширем и биологијских истраживања у ужем смислу“⁴⁷.

Немогуће је исправно говорити о праву и биоетици ако се занемари њихов вредносни аспект. Што даље значи да је немогуће ваљано правно нормирати било које решење биоетичких проблема. За прави приступ проблемима биоетика захтева оног који „још увјек има снаге поштовати његове темељне законитости“⁴⁸. Таквог ми видимо у вредностима. А једно од добара које се може показати као темељна вредност биоетике и права је живот, односно *santita della vita*, која сама по себи изазива и питање одговорности у праву за његову повреду. Дакле, право и биоетика морају да повежу биолошку основу човека са његовим основним вредностима. Ради се о морално-вредносним рефлексима везаним уз основне проблема људског живљења. Ми не можемо да дозволимо да се покажу као тачни Хусерлове речи (*Edmund Husserl*) да нам наука нема шта рећи у „невољи нашег живота“ и ми не можемо да дозволимо да наука искључи „оне проблеме који су најгорућији за човјека који се, у нашим немирним временима, осјећа препуштен судбини“⁴⁹. Тако правна наука не може да поступа, она је као и право створена због човека кога не може ни под којим условима да остави препуштеног самом себи.

Биоетика може да правну науку „отргне“ од чисто академских расправа, те да је на ваљан начин уклопи, путем аксиологије, у живот. Јер, право зна за чињенице, а аксиологија и биоетика вреднују. Оно што је неопходно је да и право „крене“ да вреднује најпре само себе и сопствена решења, потом и све друге појавне облике живота.

Развој права иде као и развој моралне теорије у кривом смеру, јер употреба речи „право“ и „морал“ изгледа нема своју специфичну тежину.⁵⁰ Та неслагања која постоје у моралним расправама, једнако постоје и у правним и поново једино рађају збуњеност и недовршеност свих расправа. Сви конфликти који

46 Ibid., 51.

47 Т. Matulić, *Metamorfoze kulture*, Zagreb, 2009, 663.

48 Ibid., 663.

49 E. Husserl, *La crisi della scienze europee*, Milano, 1961, 15. Наведено према: Т. Matulić, *Metamorfoze kulture*, 671.

50 О проблему моралне теорије у модерном добу видети у: А. MacIntyre, *Za vrlinom, Studija o teoriji morala*, Zagreb, 2002 и Т. Matulić, *Metamorfoze kulture*, 385.

се појављују на свим друштвеним нивоима су „без икаквом изгледа за њихово окончање“.⁵¹

Овакво стање у праву посебно ће погодити биоетику. Ово зато што је подручје биоетике плуриперспективно и недовољно испитано, а још мање потпуно правно нормирано. Та „збуњеност“ права и правника се одражава на нормативна решења биоетичких проблема, који нимало нису безазлени јер се сваки од њих везује за људски живот или рефлектује на људски живот. Из такве „збуњености“ права могуће је излаз потражити у аксиологији. Вредности као најбоља основа права омогућавају и ваљана нормативна решења, а особито у области кривичног права. Док ће биологија, медицина и право нудити чињенице које могу и да нас доводе у дилеме, етика и аксиологија понудиће вредносну рефлексију ових проблема, где ће у споју стварности и вредности доћи до решења.

Данашња „збуњеност“ права вратиће се праву и друштву попут „бумеранг ефекта“. До овога ће доћи због занемаривања вредности у решавању биоетичких проблема. Не желећи да нарушимо плуриперспективизам, констатујемо да су заправо биоетички проблеми у својој сржи и крајњем исходу правни проблеми, а посебно кривично-правни. На почетку стоји човек и на крају стоји човек. Зар тако није у праву? Чиме се кривично право бави? Тиме се поставља следеће питање, да ли је биоетика лице права, или су биоетика и право једно те исто лице у свом исходишту, у човеку? Сада се поново враћамо плуриперспективизму, и констатујемо, да право својом онтолошком суштином јесте „унето“ у биоетичке проблеме, а биоетика својим проблемима јесте окренута праву. Биоетика је окренута праву својом основом, човеком, али и својим исходом, заштитом човека.

ЗАКЉУЧАК

Данас се право неоправдано и само одваја од биоетике, чинећи да се нормативна решења која јој нуди схвате само као израз правног позитивизма. Наравно, овако се не наноси штета само праву већ и целокупном спектру наука, које у плуриперспективистичкој перспективи, учествују у решавању биоетичких проблема. Правни позитивизам као да жели да изолује право и да га прикаже као пуку правну технику нормирања биоетичких проблема. Шта онда остаје од права?

Одговор на ово питање зависиће од аспекта посматрања проблема. Ако цео проблем односа биоетике и права посматрамо из аспекта правног позитивизма, овај ће се однос свести на краткотрајна позитивно-правна нормирања и решавања

⁵¹ Т. Matulić, *Metamorfoze kulture*, 385.

биоетичких проблема. Биоетичка стварност тада на неадекватан и краткотрајан начин задобија правно рухо, које се додуше брзо „цепа“.

Вредносним аспектом посматрања овог односа задобија се мирнији, дуготрајнији начин разрешења биоетичких проблема, који се неће свести на једноставно правно нормирање, већ ће ићи у правцу дуготрајних решења.

Та решења кривично-правне теорије, те теорије права и правне етике, осим дуготрајности нуде и адекватнију заштиту човека, којем се у том случају не прилази као средству, већ као сврси, а то је суштина сваке хуманистичке перспективе посматрања човека, где се наравно налазе право и биоетика.

Vojislav Djurdjić, LL.D.

Full Professor, Faculty of Law, Nis

Marko Trajković LL.D.

Assistant Professor, Faculty of Law, Nis

BIOETHICAL SIDE OF THE LAW

Summary

Nowadays law is unjustifiably separated from bioethics, thereby making the normative solutions it offers seem like the expression of the legal positivism. Surely, this doesn't do damage only to law but to the complete spectrum of sciences, which in many-sided perspective are involved in solving the bioethical issues. Legal positivism seems to want to separate law and to present it as the simple legal technique of the standardizing bioethical issues. Then what is left of law?

The answer to this question will depend on the aspect of considering the issues. If we consider the entire problem of relationship between bioethics and law from the point of view of legal positivism, the relationship will be boiled down to short positive-legal standardization and solving the bioethical issues. Bioethical reality then, in the inadequate and short way, gets the legal clothing which is quickly "torn".

If this relation is considered by means of value aspect we will get the quiet and long-lasting way of solving bioethical issues which will not be boiled down to simple legal standardizing but will follow the path of long-lasting solutions.

These solutions of the criminal-law theory, the theory of law, and legal ethics offer not only the long-lasting but also the more adequate protection of man, who is not approached as means but as the purpose. That's the core of every humanistic perspective of viewing the man, which certainly includes law and bioethics.

Key words: *bioethics, law, criminal-law theory, values*

